

P.Achilles Gagliardi S.I.:

J A D R O

K R E Š T A N S K E J D O K O N A L O S T I.

Ako sa sjednotit' s Bohom.

Čo musí byť v duši, aby sa
v nej táto dokonalosť ujala.

Prvým predpokladom tejto dokonalosti je rozhodná a účinná túžba po jej dosiahnutí. Má byť stredobodom všetkého konania.

Táto túžba má pohýňať toho, kto ju má, k umŕtvovaniu vlastných smyslov a náruzivostí, aby zlomil ich odpor a tak sa stal ich úplným a neobmedzeným pánom. Ale nadovšetko má dbať o umŕtvovanie a zapieranie vlastnej vôle a súdku tým, že sa dá na dokonalú poslušnosť a všetko spravovanie tak vo vonkajších, ako aj vo všetkých vnútorných veciach, sverí na predstaveného.

Má dbať o to, aby si nadobýdal čnosti podľa toho, ako sa mu naskytne príležitosť cvičiť sa v ich rozličných obmenách. Osobitný zreteľ má klásť na lásku k Bohu a k bližnému.

Preto keď sa už zbavil úplnej ľahostajnosti k čnostiam a po šťastne prekonaných začiatkoch položil pre ne základy, musí mu záležať na tom, aby ich zveľadil tak čo do počtu ako aj čo do hĺbky. Prínajmenej má byť ochotný podstúpiť skôr smrť ako obraziť Boha čo akým ľahkým hriechom alebo sa dopustiť čo akej malej chyby, ktorá by odporovala dokonalosti. Ak by sa predsa vyskytly nejaké poklesky alebo hriechy, má sa to stať iba z krehkosti.

Toto duševné naladenie preto považujeme za potrebnú predprípravu, lebo podľa všeobecnej mienky je ono navyhnutné pre tých, čo sa usilujú za dokonalosťou. Akým právom by sa totiž mohlo hovoriť o snahe po dokonalosti, ne-

vravím o možnosti dokonakého sjednotenia s Bohom, u vlažného a nedbalého, ktorý hovie smyselnosti a životnému pohodliu, počína si ľahkomyselne, bezúzdne, a chýb sa chrániť nechce?

Dve základné požiadavky, o ktoré sa opiera táto dokonalosť.

Tvorenie tak vznešenej dokonalosti napomáhajú dva základné piliere. Oba sú povahy praktickej. Z nich plynie: kto usporiada svoje konanie v duchu svojho povolania, môže byť istý, že dosiahne vrcholu tejto dokonalosti.

Prvý je celkom vnútorné znehodnocovanie každej stvorenej bytosti, ale nadovšetko seba samého. Z toho prakticky vyplynie, že človek akosi slúpi a zriekne sa samého seba a každého stvorenia, a to tak túžbou, s ktorou sa i vôľa úplne srovnáva, ako aj skutkom pri vhodnej príležitosti a primeraným spôsobom. Z tohoto istého základného požiadavku vyprýšti osvietenie rozumu, pomocou ktorého nahliadne príčinnu duševných opusteností, ktoré mu Boh posielal, takže od dojatia ich nielen pripustí, ale ich celým srdcom objíma. Nebude totiž bez pokoja a radosti, čo by Boh i odňal načas, či už Seba alebo hocičo zo stvorených vecí.

Druhý požiadavok je, čo najšťachtnejšie smýšľať o Bohu a vážiť si Ho. Nie ako by sme mali vyskúmať Jeho nevyspytateľnú Velebnosť pomocou teológie. Toto je dané iba niektorým, a nie je to ani potrebné. Ale ochotným a pokorným podriadením vôle a celého človeka božskej Velebnosti, tak aby bol hocikedy pripravený klaňať sa Jej a splniť, čokoľvek by požadovala pre zväčšenie svojej slávy, a to bez všetkého ohľadu na svoje výhody, čo akými svätými by sa zdaly.

Aby sa duša prenikla touto úctou k Bohu,

postací jej chápať Ho podľa tých dokonalostí, ktoré obsahuje „Verím“, totiž ako Všemohúceho, najvyššie Dobro, náš Cieľ, ktorý, hnaný tou nesmiernou láskou, ktoru nás zahrňuje, vzal na Seba ľudskú prírodu, trpel atď. Taktiež, že je vždy s nami, že nás spravuje vo všetkých skutkoch prírody a milosti, a nadovšetko, že nás povoláva a dvíha ku tak vysokej dokonalosti. Keď teda niekto pochopil tieto a podobné pravdy, ktoré Boh zjavuje každému podľa jeho schopnosti a podľa miery milosti, to stačí.

Z tohoto prevznešeného a účinného poznania vyrastie úplná shoda s vôľou božou, ktorá bude akýmsi praktickým meradlom všetkých túžob, citov a každodenných prác.

Tento postup pri práci na sebazdokonaľovaní, pomocou oných dvoch základných pilie-rov, sjednocuje dušu s Bohom a pretvára ju v Boha, čo sa nazýva život v Bohu. Nie síce mystický, vychyteniami, alebo hĺbaním mysle a prudkými výbuchmi citov, ktoré z toho povstávajú. Takáto cesta je totiž vystavená mnohým sebaklamom, vyžaduje veľkú námahu a ohrožuje zdravie tela, zatiaľ čo duša je v nebezpečenstve, že upadne hlbšie. Ba skúsenosť dokazuje, že väčšinou je každá náma-ha márna a len niektorým sa podarí dôjsť až k týmto vytrženiám. Táto naša cesta je však bezpečná, je kráľovská a - obyčajná: ňou sa vôľa bezpečne upevňuje a natrvalo uspôsobuje uplatňovať vôľu božiu. Nadšenia jej dodáva dokonalá láska, ktorá ju pohýna konať i bez svetla všetko v Bohu a pre Boha. Od takto vymedzenej cesty sa nikto nevytvára. ňou každý isto-iste dôjde na vrchol dokonalosti bez zatmení a bez zmätku, hoci nie bez ťažkostí a krížov.

Nepopieram, že ten, čo kráča touto cestou, dostane okrem toho aj iné svetlá a sv. túžby. Keďže sú to však milostí darované, nik sa

nemá na ne spoliehať, alebo malomysel'niť, keď sa mu Boh nedostáva. O tomto sa však mytuná nerozpisujeme. Veď je to tak rozmanité, ako rozličné sú duše. Niektoré dostávajú viac, iné menej. Ľudia však nemôžu počítať s určitosťou na tie dary; všetky totiž závisia od vôle božej. Tej sa majú teda naskrze poriadit'.

Prvý stav.

Najprv o tom, ako sa preniknúť vedomím vlastnej ničoty.

Keď sa horeuvedené a vysvetlené dve hlavné zásady bezprestania prevádzajú v rôznych okolnostiach a prácach, uvedú dušu na cestu dokonalosti; ak už beží po nej, riadia ju, až ju konečne umiestnia na vrchole. Dokonalosť potom možno roztrieďiť na tri stavy, z ktorých každý, nadovšetko však prvý, zahrňuje v sebe rozličné stupne a pripravuje cestu ku druhému a ten zas ku tretiemu.

V prvom stave musí sa duša spoznať a zoškliviť si seba samú. V tomto sa môže evičiť mnohokrakým spôsobom. Najúčinnnejšie sú tieto štyri:

I. Spoznať sa a nepokladať sa za nič. Som totiž stvorený z ničoho, sám od seba by som sa rozplynul v nič atď. Dobré je porovnať sa s celým svetom, blahoslavenými, Bohom... Uvidím, že som v porovnaní s nimi nie viac ako kvapka vody prirovnaná k moru, teda ničím..

II. Presvedčím sám seba, že som biednejší a menej užitočný ako všetky stvorenia, hoci tie najbiednejšie, ako popoľ, blato, hnoj atď. Veď všetky tieto veci sú v sebe dobré a slúžia na niečo, ale ja na nič, iba na obrážanie Boha.

III. Budem sa považovať za najväčšieho

zo všetkých [REDAKOVANÉ] hriešnikov, väčšieho ako diabli, áno najväčšieho zo všetkých vôbec. Uznám, že si za to zasluhujem mimoriadny trest, a propíšem si všetky hriechy, ktoré sa páchajú. Právom by sa teda mohli, ba mali uvrhnúť na mňa všetky tresty za hriechy. Toto uznanie pravda predpokladá prenikavé poznanie ľarchy a ošklivosti hriechu, ako aj nesmierynej krivdy, ktorá sa tým Bohu spôsobuje.

IV. Pri kročím k poznávaniu svojich hriechov [REDAKOVANÉ], chýb a nedostatkov každého osve; toto poznanie budem každodenne prehľbovať a budem pritom obdivovať božiu dobrotu, že je tak shovievavá atď.

Keď sa už takto dostatočne presvedčím o vlastnej úbohosti, podoberiem sa to prakticky prevádzať, a to takýmto spôsobom:

A/ Zhrozím sa každej pocty, každej hodnosti. Ak by som sa mal s nimi niekedy v živote stretnúť, celým srdcom sa ich budem strániť. Veď ide o tak biedne stvorenie - a je veľmi divné, že ho všade nestihá trest, - že by bolo nerozumné poctiť ho atď. Je isté, že duša, ktorá úprimne smýšľa o sebe nízko, považuje za výlučené tešiť sa z pochvál a márnivo vystatovať. Ba v duchu sa smeje z omylu tých, čo ju vychvaľujú a nemálo sa červenie, keď sa jej pripomína krása čnosti, od ktorej sa cíti tak vzdialenou.

B/ Objímam všetky príležitosti na opovrhnutie, zahanbenie, každé napádanie, pohanenie atď. Pôjdem im s jasotom v ústrety, príjmem ich s nežným pocitom ako zásluhu a odmenu, súcu pre mňa. Poďakujem sa Bohu, že zachádza so mnou, ako sa svedčí. Ba cítim, že som nehodný i toho, aby ma Boh takto navštevoval. Preto budem žasnúť nad božou dobrotou, že nepovažuje za Seba nedôstojné uplatňovať nad takým tvorom svoju spravodlivosť. Spolu sa však budem i radovať a plesáť, že z tohoto môjho

upokorenia vzíde veľká sláva pre Jeho do-
brotu, ktorej sa zaľúbilo stvoriť, spravovať,
■ vykúpiť a pre nebo zachrániť tak podlú
a vzdorovitú bytosť.

C/ Čo sa mňa týka, keď budem môcť voliť,
vyberiem si vždy to, čo je nižšie a opovr-
hnutejšie v bývaní, v šatstve a vo všetkom
ostatnom, pravda bez toho, aby to bilo do o-
čí. Budem presvedčený, že všetko, i to najo-
povrhnutejšie, či už dom, či miesto, či zame-
stnanie, ači čo iného, veľmi prevyšuje moje
zásluhy a teda nielen nie som hodný lep-
šieho, ale nehodný i toho najbiednejšieho.

Horeuvedené praktické cvičenia privedú
človeka k pravému poznaniu jeho ničoty, aj
keby rozumu chýbalo toho svetla, s ktorým
by mohol s istotou a jasne túto biedu na-
hliadať. Každý totiž, čo sa uprimne unizuje
a podriaďuje každému, i opovrhnutiahodnému
stvoreniu, bude sa považovať tiež za opovr-
hnutiahodného a nieleň ten, čo svoju biedu
nahliadol uvažovaním. Pravda nepopierame,
že tento posledný má v takom rozumovom sve-
tle výbornú pomôcku na dosiahnutie dokona-
losti.

V duši, ktorá položila základy v hĺbke
svojej ničoty, sdužujú sa: O d o s o b n e -
n i e, o d n í m a n i e, ktorým Boh zasa-
huje do duše, a s h o d a s v ô ň o u božou,
čím sa človek pretvára v Boha. Je tu však
podľa rozličných predmetov nejeden stupeň,
ako ďalej ukážeme.

Prvý stupeň odosobnenia, od-
nímania a shody.

Z toho, že sebou opovrhujem a pokladám
sa za nič, musí nasledovať, že sa úplne a
dokonale odpútam od všetkých indiferent-
ných/Tahostajných/ stvorení, ako od života
a smrti, zdravia a choroby, pohodlia, pôžit-

kov i výhod akéhokoľvek stavu, miesta, úradu, zamestnania a pod. To však urobím:

I. Vnútorným odhodlaním, udúšajúc vôbec každé chcenie a túžbu po tých veciach, a to v medziach slobody vlastného rozhodovania. Preto sa zbavím pri ich používaní vsetkej voľnosti, túžby i náklonnosti ku nim a odmietnem každé pohodlie a pôžitok, ktoré by mohli tie veci poskytnúť, celkom tak, ako by som bol pre ne mŕtvý.

II. Skutkom: zbavím sa všetkého, čo je zbytočné, a podržím si iba to, čo je pre vlastnú potrebu nevyhnutné. To však tiež pokorne ponechám slobodnému rozhodnutiu predstaviteľných.

Tomuto odriekaniu z našej strany zodpovedá so strany božej odnímanie podobne indiferentných vecí, ako napr. života, keď dáva smrť, zdravia, keď dopúšťa chorobu, pohodlia, keď zahrňuje protivenstvami, a iných obmien, ktoré tvoria ľudský život a prihadzujú sa riadením božím skoro každú hodinu. Opravdu, sotva prejde deň, v ktorom by Boh rôznymi zásahmi svojej Prozreteľnosti neodňal mnohé pôžitky a výhody, ktoré poskytujú indiferentné veci. Pri takom olúpení sa bude radovať a sebou naozaj opovrhne ten, kto sa prv úplne zbavil náklonnosti ku nim.

Odosobnenie a odnímanie spôsobia akúsi podivuhodnú shodu s vôľou božou, ktorá nechce nič, iba čo Boh chce a čo nám sám zo stvorení nadeľuje. Teší sa, že sa jej v rozličných každodenných príhodách neprestajne niečo odníma a to pripisuje otcovskému riadeniu božiemu. Tiež i veci, ktoré nám ponecháva, nechce pre iné ako pre to, že On chce. Nechce ich pre svoje pohodlie, úžitok alebo pre svoju vôľu, ale jedine pre slávu božiu a konečne ich používa iba podľa ustanovenia božieho, ako mu ho tlmočia božie zákony, alebo podľa vôle a nariadenia svojich predsta-

vených.

Toto všetko možno uskutočňovať takto:

a/ Zachovám sa celkom idiferentne ku všetkým stvoreniam, a to takým spôsobom, aký udáva sv. Ignác v t. zv. Fundamente Duch. cvičení.

b/ Zvolím si stav podľa vôle božej. Keby som však už nejaký mal, zvolím si zase spôsob, ako mám v tom stave žiť, ako sa mám modlievať a pracovať. To tiež podľa pravidiel Duch. cvičení.

c/ Vo svojich každodenných a stále sa opakujúcich prácach sa budem cvičiť podľa príležitostí v čnostiach: v miernosti, trepezlivosti atď. s odriekaním a s odovzdanosťou, ako sa vyššie vysvetľuje. Ich pomocou, najmä však sjednotením s vôľou božou, keď sa v nich cvičím jedine pre slávu božiu, pozdvihnem sa na oveľa vznešenejší stupeň, ako bol predchádzajúci.

d/ Stanem sa úplne závislým od božej Prozreteľnosti a vôle, vo všetkých stvoreniach, či mi ich dáva alebo odníma. Často sa budem odhodlávať na dôsledné splnenie božieho príkazu. Toto sebaobetovanie budem vzbudzovať tak v modlitbe ako aj mimo nej. Z tejto jednoty s vôľou božou sa zrodí dokonalé milovanie Boha; keď sa totiž odstráni všetky prekážky, čo odďalovaly dušu od Boha, duša sa s Ním dokonale sjednocuje a pretvára sa v Neho. Túto premenu veštia veľké osvietenia, oduševnenie a smýšľanie o Bohu. Nesmiem sa však na ne príliš opierať, lež si musím veľmi ceniť lásku, odlučenie od každého stvorenia, a splynutie s Bohom, nie vytrženie mysli, ale vôle, čo pretvára dušu v Boha oveľa vznešenejším spôsobom, ktorý vyniká nad tamten.

Druhý stupeň.

Aby sa odosobnenie a úplná odovzdanosť

pri odnímaní zveľaďovala a zdokonaľovala, musím sa zbaviť príťažlivosti nielen k indiferentným stvoreniam, ale aj ku svätým a duchovným, ktoré spájajú dušu s Bohom. Avšak nezbavím sa ich, preto, že sú sväté, ale preto, že by mohly ľahko vzbudiť a ukrývať pod rúškom svätosti samolásku a pohodlie. Táto čiastka čnosti má však veľa stupňov.

I. Najnižší zo všetkých, ktorému venujú duchovní ľudia pozornosť, vzťahuje sa na duševné útechy a hojnú sladkosť, ktorá sa celkom citeľne prejavuje v nadchnutiach srdca s nežnosťou, oduševnením, so slzami a s pocitom príjemnosti, ktorý oblažuje každé podozatie. K tomu sa druží ľahkosť, ktorá premáha všetky protivenstvá pre množstvo duševných radostí atď. A naopak sa zas vzťahuje na odňatie týchto milostí, keď vyschne prameň útech. Snaha po odosobnení nechce, aby ony tvorily základy, ani aby sa preceňovali a upozorňuje, že ľahkosť, ktorá pohýna k práci, nepochádza z presvedčenia a návyku, ani je to nie znakom nejakej osobitnej milosti, napr. lásky, ale iba následok tej sladkosti a nežnosti. Toto však poskytuje samoláske veľmi vítanú príležitosť a ona podivuhodne využíva také zadostučinenie a tak vyvoláva duchovné obžerstvo. Lipnúť však k tomu s veľkou náklonnosťou nebolo by nič iné, ako obracať sv. veci na svoju rozkoš t. j. zneužívať ich na svoj prospech, čo je však nemalou, hoci skrytú chýbou. Z nej potom vznikajú márnivé zaľúbenia, pýcha a tisíc iných škôd, pokleskov a poblúdení. Preto:

II. Nech si nikto nenamýšľa, že čnosť závisí od duchovných útech. Ba keď je presvedčený, že by bolo detské takto smýšľať, keďže ich pomocou postačí i hocaká malá čnosť a úsilie na konanie dobra.

III. Nech sa teda od nich odtrhne ako od vecí obyčajných a, vedomý svojej ničomnosti, ako sme ju hore rozviedli, nech uzná, že je

ich nehodný a nehc sa ich so všetkou indiferentnosťou zriekne, pripravený mať ich hojne alebo byť bez nich, keďže mu leží na srdci jedine opravdivá čnosť a dokonalosť.

IV. Tie sväté prostriedky má používať nato, na čo ich Boh dáva, uznávajúc Boha s hlbokou poníženosťou za prameň, z ktorého všetky tieto veci vyvierajú, a usmerňujúc znovu všetky k Nemu. Preto pomocou tých útech zakotví v dobrom a vynasnaží sa väčší pokročiť v opravdivých a solídnych čnostiach. Musí však dať pozor, aby si nebral pred seba previesť také skutky, ktoré sú nad jeho sily a ktoré by sa mohli zdať po strate útechy, alebo ťažké alebo celkom neuskutočniteľné. A tak v takom čase dobre sa uplatní podriadenosť, ktorú sme nedávno vysvetlili.

V. S ochotou a zo srdca dovolí si odňať duševné radosti, čo Boh obyčajne robieva. Ba bude si tým viac ceniť Boha a čnosti, keď ich bude uskutočňovať bez toho, žeby tým ukájal sebalásku-jedine pre čnosť a pre česť božiu s oveľa väčším úsilím vôle ako kedykoľvek predtým.

V takom prípade vyniká jasne shoda s vôľou božou a znamená veľký pokrok. Aby sa totiž sjednotil s vôľou božou, zbaví sa so svojej strany tej útechy a prijíma akýkoľvek duševný kríž. A tak, o koľko stoja také duchovné pochůtky vyššie ako stvorenia a z nich plynúce rozkoše, o toľko dokonalejšie sa pretvára v Boha, keď sa ich zrieka. S premenou v Boha vzrastá pravda i dokonalá láska.

Tretí stupeň.

Po horeuvedených stupňoch skríšajú v duši svetlá, túžby a sklony ku solídnym čnostiam, ktoré sú nepomerne vznešenejšie ako duchovné radosti, čo ich predchádzaly. Sú to totiž

číre základy a prostriedky ozajstných čností a majú svoje sídlo vo vyššom človeku. Duša sa v takom položení snaží vyšvihnúť na vyšší stupeň odosobnenia, odovzdanosti pri odnímaní, ako i shody s vôľou božou, pričom jej pomáha vedomie vlastnej ničoty a pohrdanie sebou.

Pre toto bude osožné vedieť, že hoci také svetlá a roztúženia pramenia v Bohu a, sotva ich človek má, prvotriedne zapôsobia tým, že pohýňajú dušu sjednotiť sa s Bohom solídnymi čnosťami, čoskoro zatým, ak nedá človek pozor a dá sa prírode strhnúť, vrhne sa obyčajne s celou silou vôle na tie osvietenia s akousi vášnivou túžbou po ukojení, čo prezrádza istú utajovanú záľúbenosť v nich. Preto začína nad nimi dlhšie uvažovať, meria prirodzené schopnosti rozumu a vôle a vzbudzuje túžby, lebo myslí, že nimi veľmi vzrastú tieto prvotné osvietenia a rozšíria sa vo vnútri človeka. Mýli sa však, lebo onen vzrast nie je od Boha, ani je nie nadprirodzený, ale je to číro-čistý duševný odblesk a sladkosť, ktorá pochádza z prvotného prameňa. Pri tomto sa pomaly stratí nadprirodzené svetlo a zostáva jedine prirodzená sila pozhorlenej duše, čo nie je obyčajne nič iné ako sebaláska, ktorá sa usiluje pre svoju záľubu trochu zväčšiť nadzemské osvietenie a cení si ho viac, ako je hodné. Z toho ľahko upadne do pýchy a prázdneho presvedčenia o vynikajúcej čnosti. Keď sa raz tento prameň otvoril, koľké pobľúdenia sklamaníia vziať z neho! Pravdaže i Boh oddialil svoju ruku preto, že si človek sebaláskou zatarasil cestu k Nemu. Takí ľudia sú však celkom presvedčení, že oplývajú prvotriednými čnosťami a osvieteniami, hoci okrem samotného počiatku ide o číre namýšľanie a vlastné náhľady. Títo ľudia bez opravdivých božích vnuknutí upadnú obyčajne do vážnych chýb. Odtiaľ pošly ne-

zriedka pre veľké pobúdenia, hoci začiatok bol dobrý. A tak kto nechce padnúť, len čo dostane také city, musí sa :

I. S najhlbšou pokorou priznať ku svojej ničomnosti ako človek naničhodný. Toto uponíženie zgníhavi všetky výpady spomínanej samolúbosti.

II. Osvedčiť, že nechce, aby mu byly ony nejakým zadostučinám, preto, keď spoznal svoju úbohosť, považuje sa za veľmi nehodného mať mimoriadne pocity. Toto znamaná zbaviť sa všetkého, čo pri takých osvieteniach mohla podhodiť sebaláska. Týmto aktom sa človek oveľa vznešenejším spôsobom zrieka, ako to bolo v predchádzajúcich cvičeniach. Preto je i čnosť väčšia. Hoci sa zdá, že sa tým umenšuje, predsa nie je tomu tak. Ba skôr sa odstraňuje prekážka, ktorá sa votrela pod rúškom čnosti. I pán podporuje dušu, ktorú nájde očistenú takým odosobnením, vďaka jej vlieva nové svetlá a nadchnutia, a to pravdivé, ozajstné a hoci sú pre človeka azda nie tak rozkošné, predsa ho bezpečne vedú po správnej ceste k dokonalosti.

III. Keď sa tak duša zo seba vyzliekla, ženie ju sila čistých a nadprirodzených osvietení k tomu, aby ich usmerňovala na Boha a aby v nich nehľadala nič iné ako slávu božiu. Ustavične vzdáva vďaka božej добрote,*urobiť tak úbohé stvorenie účastným božských nadchnutí. *ktorej sa naznačovalo

Nech si však nik nemyslí, že je toto pravidlo pri duchovných pocitoch ľahostajné. Ak sú totiž nie od Boha, takým odosobnením výjdu ihneď najavo a sú odhalené. Keď sú však od Boha, môžeme byť istí, že v nich nanájde miesta ani sebaláska ani diabol. Ba čo viac, keď sa presvedčíme, že je Boh ich opravdivým prameňom, povzbudíme sa viac si cenit Dárcu ako dar, čo je správna cesta k solídnej čnosti.

Po tejto odovzdanosti čo do najčistejších svetiel a vnuknutí, skŕsajú pohnutia vôle a citov—čo je výhodné pre nás—naskrze očistené a odiate vôľou božou, ktorým ide iba o to, aby v nadchnutiach zadosturobily Bohu a Jeho vôli, nič si neprivlastňujú. Preto duša preschádza v Boha a vnára sa do Neho hlbšie ako kedykoľvek predtým. A toto je chvíľa, v ktorej sa Bohu celkom obetuje, oddáva, zasväcuje.

Štvrtý stupeň.

Keď sa duša očisťovaním a zriekaním horeuvedeným spôsobom poevičila vo svätých vnuknutiach a túžbach za solídny čnosťami, pokročí ďalej takto:

I. Často sa prihodí, že duša, ktorou hýbu také túžby, nemôže dosiahnuť svoj zámer, a to pre prirodzené prekážky, napr. keď musí zanechať modlitbu, ku ktorej sa cítila pripravenou a od Boha povolanou, aby sa s Ním spojila. Avšak poslušnosť alebo láska káže, aby modlitbu opustila pre inú prácu, ktorá môže byť síce sama v sebe roztržujúcou, predsa môže bližnému osožiť. Ba bude potrebné nie razpať nie na krátky čas, ale často a na dlho opustiť pokojný a rozjímavý spôsob života, v ktorom ju rozpalovaly živé túžby po ozaistných čnostiach. Uvidí teda, ako je ^{od} takého života odťahovaná, aby sa venovala zamestnaniam činného spôsobu života, ku ktorým pocíti duševný odpor pre časté príležitosti na roztržitosť. Čo teda urobí v takom prípade? Badá totiž jasne, že ju Boh volá, aby ten spôsob života opustila pre tento.

II. Táto ťažkosť je ďalším problémom. Boh totiž spôsobuje prekážky, keď nepopraje, alebo aspoň nie tak rýchlo, akoby sme chceli, tú čnosť a dokonalosť, po ktorej tú-

žime. Duša pociťuje v podobných okolnostiach trápenie, úzkosť a bolesť pre také prekážky, ba sa priam sužuje. V tomto prípade je potrebné, aby pozorne a presne usúdila, či to nie je nejaká osobná výhoda, hoci skrytá a zahalená, ktorej sa má zrieknuť novým, obdivuhodným odosobnením.

A tak bolesť a úzkosť, čo dušu v takých roztúženiach trápia a znepokojujú, povstávajú väčšinou zo sebalásky. Hoci sa to stáva bez hriechu, predsa to kladie prekážku medzi Boha a dušu. A ako každé stvorenie, nedovolí dosiahnuť dokonalosť alebo naštrbuje jej čistotu. Nie bez príčiny sa to tak vysvetľuje, keďže ide o zjavné vlastnenie, čo aj svätej veci. A hoci nepriamo, predsa sa zdá, ako by človek chcel určovať Bohu zákony. Koniec-koncov onen nepokoj, ktorý sožiera vnútornosti duše, nie je od Boha, ktorého duch je oblažujúci, plný pokoja a mieru. Ak sa chce duša zbaviť tohoto nepokoja, musí sa zrieknuť takých túžob a čností, a to podľa nasledujúcich pravidiel:

1/ Túžbu má prijať ako dar boží bez toho, žeby chcela spôsobiť radosť sebe a ukojiť svoje chůtky, ako sme povedali v predchádzajúcom stupni.

2/ Má sa so všetkou starostlivosťou vynasnažiť vykonať to, nikdy nezanedbajúc nijaký prostriedok alebo pomôcku, ktorá napomáha takú čnosť a dokonalosť. Tak sa totiž najlepšie vyzbrojí proti akejkoľvek vlažnosti a nedbalosti.

3/ Keď sa vyskytne prekážka, ako sme to hore rozviedli, nech jasne spozná, že Boh nechce, aby uskutočnila tú túžbu v tom čase. Preto sa jej má vtedy celkom zrieknuť a osvedčiť, že si žiada iba takú čnosť a dokonalosť, akú jej Boh chce nadeliť, a odhadzuje všetko, čo by ju presahovalo.

4/ Nech sa vtedy zbaví každého zármutku a úzkosti, keďže jasne vidí, ako sa pod takou

túžbou, hoci svätou, ukrýva samoláska s osobnými záujmami. Z tohoto bude čerpať tiché naučenie, že totiž túžba, čo i po samom mučeníctve, spojená s takou úzkosťou, hoci by sa zdala na prvý pohľad ohromnou, predsa je len opovrhnutiahodnou. Veď zapácha sebeskými záujmami a kladie veľkú prekážku medzi Boha a dušu. Ak sa však odstráni takáto prekážka, zostane oveľa ohnivejšia túžba, lebo úzkosť bude nahradená akýmsi nevysloviteľným pokojom v Bohu a v Jeho sv. vôli. Z toho však celkom jasne vyplýva, že duša, [redacted] ktorá požíva takú túžbu s pokojom, je Bohu oveľa milšou, hoci by túženú čnosť a dokonalosť nedosiahla, ako duša, ktorá tú čnosť síce dosiahne, ale keby ju nebola dosiahla, bola by zarmútená a nespokojná. Ten totiž dosiahol úplnú dokonalosť, ktorý je spokojný s tým, čo Boh chce. a pretvára svoju stvorenú čnosť na vôľu božiu nestvorenú, ktorá všetko nesmierne prevyšuje.

5/ Vtedy sa zriekne tej túžby nie s ľudským bôľom, ktorý mučí a znepokojuje, ale nadprirodzeným, s ktorým je nevyhnutne spojená túžba po vzdialenom predmete, spôsobujúca bolesť, kým ten predmet nedosiahne. Ale taká bolesť je príčinou akejsi oddanosti Bohu a spočinutia v ňom, ktoré dávajú duši tušiť, že Boh má z takej bolesti veľkú radosť, keď vidí, že duša v trápeniach nezlomne stojí za vyplnenie Jeho vôle, pre ňu sa rada pozbať dobra, ktoré nanaľvýš miluje, totiž dokonalosti a čnosti. Boha však miluje ešte i nad ne.

6/ V takej duši skrsne potom obyčajne akési svetlo, pomocou ktorého zistí, že hoci musí vynaložiť všetkú starostlivosť a nesmie zaháľať, predsa si z nej nemôže priveľa sľubovať. Čo akú námahu by totiž vynaložila, k vytúženej méte by nedošla jej pomocou, ale pretože sa to tak Bohu ľúbi,

čo On udeľuje podľa svojej sv.vôle, raz dá-
va, inokedy zas odopiera. Keď teda prestane
pripisovať nejaký význam vlastnej usilov-
nosti, poští akúsi novú detinskú oddanosť
a spokojnosť a zrodí sa v nej nádej, že Boh,
ktorý vnukol takú túžbu, iste dá i dokona-
losť, keď bude chcieť. Preto sa vrhne celkom
ako nemluvňa do Jeho náručia a o nič sa
viac nestrachuje, spoliehajú sa úplne na
Jeho opateru, Keď sa takto úprimne a odda-
ne uložila v lone božom, pracuje ako bez
seba a, povedal by som, akoby náhodou, tak i-
sto ako dieťa, ponechávajúc všetkú starosť
o seba Bohu a oplývajúc akýmsi nebeským po-
kojom.

Tomuto prevznešenému odosobneniu zodpo-
vedá viacráz spomínané odnímanie so strany
božej, keď nám odopiera čnosť, ktorú by sme
chceli. Treba mu to dovoliť s veľkou ocho-
tou srdca a spolupracovať horeuvedeným spô-
sobom. Súčasne sa objavuje akási skrytá a
pritom nevšedná shoda s vôľou božou. Človek
totiž opúšťa Boha pre Boha. Opúšťa Boha a
zrieka sa. No v tej výhode, ktorá mu plynula
z čnosti a z dokonalosti, aby tak prilipnul
jedine k Bohu bez akejkoľvek vlastnej od-
meny. Toto má za následok isté pretvorenie
a splynutie s Bohom, sprevádzané obyčajne
mimoriadnymi darmi a osvieteniami, lebo
taká a tak veľká láska k Bohu si ich za-
sluhuje. Osobitne možno podľa týchto smer-
níc postupovať pri troch druhoch túžob, ho-
ci nepopierame, že ich možno využiť aj inde.

Prvý druh túžob sa týka večnej slá-
vy. I tejto sa duši treba zrieknuť, keď ju
Boh oddeľuje, a viac ako slávu si musí ceniť
vôľu božiu, ktorej sa zaľúbilo nedat' jej ju
v tomto čase. Ba čo viac, musí sa k tej sho-
de vyšvihnúť: ak by slávu Boh zo svojej vô-
le nikdy nechcel dať-a malo by sa to stať
bez urážky Boha-ona by bola predsa spokoj-

ná s takým riadením božím, pretvárajúc všetko, čo páchne láskou k stvoreniam, na niečo vznešenejšie.

Druhý druh túžob sa vzťahuje na presvedčenie o vlastnej ničote, na odosobnenie a na shodu s Bohom, čo treba tak isto usmerňovať, keď Boh dáva menej, ako by duša chcela. Z toho jasne vyplýva, že chcieť sa odosobniť s úzkostlivosťou, znamenalo by milovať takú čnosť až po uspokojenie seba. Naopak zas, uspokojiť sa s menším odosobnením, ako by chcela, len aby sa sjednotila s vôľou božou, to je nádherné odosobnenie. Preto ak niekedy v nejakej čnosti, tak predovšetkým v tejto sa treba zbaviť úzkostlivosti a sužovania, ktoré sa radi primiešajú do túžby po dosiahnutí niečoho. Duša si musí totiž uvedomiť, že čím väčšou starostlivosťou si bude chcieť nadobudnúť čnosti, tým menej dosiahne. To by bolo chcieť šliapať svoje "ja" sebaláskou, čo tejto čnosti najviac odporuje. To isté možno hovoriť o uznaní vlastnej ničoty a o shode s vôľou božou.

Tretia túžba sa týka utrpenia. Hoci k nemu ako k nepríjemnosti, naša príroda cíti odpor, predsa sa môže stať, že túžba po ňom je trochu prepiata pre priveľkú úzkostlivosť a samolásku, ktoré možno v nej spozorovať. Podobne ako ženy v požehnanom stave si nesprávne počínajú, keď siahajú za kriedou, uhľom a inými chuti odpornými látkami. Mimo toho trpieť pre Boha je skutok, ktorý môže svojou povahou a vznešenosťou poskytnúť duši pôžitok a tak sa stať predmetom sebalásky. Ktorá túžba po utrpení je teda najvyššia, čo by bola i Bohu milá, ak nie tá, ktorú zdobí odosobnenie a shoda s vôľou božou?

Kto sa usiluje za dokonalosťou nech si okrem toho uvedomí, že ona nespočíva, ako si

mnohí myslia, v stálej spomienke a túžbe za krížom a za najväčšími utrpeniami. Čo akým nadšením by totiž horel, nakoniec predsa ochladne a zosmutnie. Z takého smútku potom bude poschádzať ustavičné násilie a nesnádze v sebazdokonaľovaní a hoci by sa to i zdalo veľmi záslužným a svätým, v skutočnosti je veľkou prekážkou svätosti. Veď zarmútenej duši sa vidí i najmenšia vec príkrú a ťažkou, Ako zas naopak veselost spríjemňuje i najväčšie ťažkosti.

Nie je teda túžba po utrpení najvyšším aktom čnosti, keďže i ona podlieha istej miere. Lepšie od nej je dokonalé spočinutie, ktoré sa rodí z ideálnej shody s vôľou božou. Z tohoto spočinutia plynie potom isté duševné nalaďenie, ktoré robí dušu čo najochotnejšou podrobiť sa vo všetkom a so všetkým, čo Boh chce previesť v nej, skrze ňu a okolo nej podľa svojho božského zaľúbenia.

Keďže počiatočná úzkostlivosť ^(v túžbe) po utrpení odníma tento pokoj a znemožňuje zdokonaľiť sa v prácach, musí sa z duše odstrániť a odvrátiť myseľ od krížov a protivienstiev, keď neprišiel ešte čas, aby sme ich znášali. Preto sa má duša vtedy vynasnažiť, aby vzbudila v sebe radosť ako následok shody s vôľou božou. To sa jej ľahko podarí, keď bude myslieť na veci veselšie, pravda sväté. Z toho súdime, že táto myšlienka zodpovedá dokonalosti.

Z radosti, o ktorej sme sa zmienili, rodí sa ochota na všetko, udatnosť premáhať ťažkosti, jasot a útecha mysle podľa napomenutia apoštola: „Radujte sa v Pánu, znovu vravím radujte sa.“; rodí sa rezkosť pri započatí práce, ľahkosť vo vykonávaní, a príjemnosť vo všetkom, ešte i v samotnom kríži; keď ho prijímame preto, aby sme sa zaľúbili Bohu. Kto sa nemôže dovolať tejto

radosti, má ju aspoň chcieť mať a túžiť, po nej, brániac sa všetkým prekážkam, ktoré diabol podhadzuje. Takouto radostou vynikal zvlášť Pán Ježiš, čo prejavoval i na tvári, takže Ho to robilo nesmierne pôvabným. Z toho možno usudzovať, že nemyslel stále na svoje umučenie a kríž, ale obracal a pripútal pozornosť/všetky úlohy uskutočňoval v tom poradí, ako ich usporiadala vôľa Otcova/na radostné skutočnosti, dávajúc v obličaji výraz príjemnej vážnosti, prísnosti mravov a konečne tej sile slova, ktorá podivne priťahovala mysle všetkých, ktorí pozorovali na ňom veľkú moc i pôvab zároveň. Táto radosť Mu bola odňatá za Jeho umučenia.

Piaty stupeň.

Keď už duša zakotvila v úplnej shode s Bohom, v pokoji i v radosti, ako sme to postupne objasnili, a hodne pokročila v solídnych čnostiach ako aj v sebaovládaní, ktorým sa stáva vyššia časťka človeka pánom nižšej, keď sa dobrá obyčaj uštaluje a telo i náruživosť sa krotia s väčšou ľahkosťou, dopúšťa Boh po tomto, alebo kedy sa Mu ľúbi, že duša znovu upadne do ťažkých pokušení, podobných, ba väčších ako tie, ktoré ju napádaly na začiatku jej obrátenia. Sú to pokušenia tela, netrpezlivosti, ustrašenia a priveľkej obavy pred ťažkosťami, takže znovu pocíti veľký odpor nižšej čiasťky proti vyššej. Diabol na ňu tiež ostro útočí a tak musí opäť bojovať, a to nie bez ťažkostí. Predsa však vyššia časťka v boji víťazí a odchádza z neho povznesená.

Táto neobyčajná zmena podobá sa čímsi nedokonalemu stavu počiatočníkov. Ošklivosť vzbury a diabolských predstáv, hnutia smyselnosti, zavše veľmi silné, sú akoby v pro-

tive s obvyčajným pokračovaním milosti, ktorej vlastnosťou je po prvých útokoch pokúšení, a po víťazstve, ktorého sa v nich človek dopracoval, a po nadobudnutí dôkladných čností tak držať smyselnosť na úzde, že sa viac, alebo vôbec nevzoprie, alebo len málo. Toto všetko spolu spôsobuje duši veľa starostí a robí ju neistou, takže si namýšľa, že ide nazad, ako by bola ona príčinou, že je s ňou zle. Z toho sa rodí nepokoj, zúfalstvo, ba i hrozná skaza. Vtedy je užitočné dôkladne sa pozorovať.

I. Nech uváži, skúma a tak ne~~ne~~ sa presvedčí, že ~~a~~ milosťou božou je vôľa viac ako keďkoľvek inokedy hotová skôr tisícraz umrieť, ako Boha čo i v najmensej veci uraziť. Potom, nakoľko hriech závisí od vôle, nech pozoruje, ako ďaleko je táto, aby dala k hriechu súhlas. Z toho však spozná, že súčasná tieseň pochádza z pevnej vôle neuraziť Boha. Podobne ne~~ne~~ nahliadne, že so svojej strany nedala príležitosť takým pokúšeniam, keďže ich z celej duše ~~z~~atracuje.

II. Nech si všimne, že cvičením sa v mnohých aktoch čností, ktoré vzbudzuje prostredníctvom vyššieho človeka, nadovšetko však shodou so zalúbením božím a zriekaním všetkých stvorení atď. skôr zosilnieva v tom pokúšení, hoci telo cíti útoky. A toto je druhý dôvod, ktorý vydáva jasnejšie svedectvo, že Boh nebol v tomto položení urazený. Ak by človek sám nevládal oslobodiť svedomie od obáv, má sa podriaadiť úsudku toho, ktorý mu spravuje dušu.

III. Okrem toho nech vie, že tieto pokúšenia, hoci by sa zdaly takými istými ako tie, čo napádajú počiatočníkov, sú predsa rozdielne pre svoj pôvod. Lebo u počiatočníkov nižšia čiastka prekypuje zlými a ešte veľmi mocnými návykmi, zatiaľ čo vyšší človek je bez dobrých zvykov, bez čností a

bez milostí, ktorými býva posilňovaný; preto keď sa k tomu pridružia i diabolské podvody, nie div, že telo bojuje proti duchu. Tento boj tak dlho trvá, kým sa vyšší človek neupevní, až mu dá Boh potrebných síl, aby mohol odporovať a zvíťaziť. Ich pomocou skrotí nižšieho človeka a bitke je koniec. Obidve čiastky sú v pokoji. Boh toto všetko dopúšťa, aby sme Ho nasledovali tou cestou, ktorou nás predišiel. A tak si máme získať dary a čnosti v boji, ako ich On bojom pre nás nadobudol. Keď sa však po tomto všetkom pokušenia vracajú a duša, už upevnená, nie si je vedomá ničoho, čím by bola dala príčinu, nech je pevne presvedčená, že to tak zariadila božia Prozreteľnosť podľa svojej vôle a že prítomné pokušenia nevznikajú pre vnútornú príčinu, ktorá by bola v nej, ale že pochodia zvonku, a to nie bez akéhosi tajomstva môže,

IV. Veľa po [redacted], keď porozumie cieľ, pre ktorý toto všetko Boh či už spôsobuje alebo dopúšťa. Dopúšťa to preto:

1/ Aby nebol pre ňu pokoj, ktorý predtým požívala, toľkým zadostučinením, žeby si začala mnoho namýšľať a byť spokojnou sama so sebou s nebezpečím pýchy.

2/ Aby vyhasil sebalásku, ktorá sa mohla do duše vkradnúť tým nebadanejšie a pod jemnejším rúškom.

3/ Aby zachoval a prehíbil v duši poznanie vlastnej biedy ako aj podriadenosť.

4/ Aby ju obdaril novým svetlom, ktorým by poznala, že dokonalosť nespočíva v tom, že je bez pokušení, ani v pokoji, ktorý panuje medzi smyselnosťou a duchom. Ba môže jestvovať väčšia dokonalosť uprostred tých najťažších pokušení. Taktiež nech pevne verí, že ju Boh chce takými [redacted]

prostriedkami povzniesť k väčšej čnosti. Preto lenčo začína pociťovať podobné ťažkosti:

a/ má sa predovšetkým ponoriť do svojej ničoty a vyznať, že si zasluhuje všetky pokušenia. Potom sa má usilovať, vzbudiť v sebe radosť preto, že ju Boh uponižuje a že dopúšťa, aby ju diabol sužoval. Potupu však a nepríjemnosti, prichádzajúce zvonku, má prijímať s jasotom, ako kedysi robievala.

b/ Musí sa odtrhnúť od tichého pokoja, ktorý požívala, keď ju netrápily ťažké pokušenia. Ba má sa zrieknuť i každého zadostučinnenia, ktoré by jej mohlo z toho plynúť. Čím sú tieto výhody vznešenejšie, tým sú pre Boha znamenitejšou obeťou, keď sa ich zrieka z lásky k Nemu.

c/ S takým istým nadšením a ochotou dovolí, aby sa Boh od nej utiahol, čo v tomto prípade toľko znamená, že zápal nižšieho človeka nepreniká a nepôsobí i v nižšom, ani nijakým násilím nerobí pokušenia neciteľnými. To by sa istotne stalo, keby Boh prispel na pomoc, ako to robieval prv. Ale Boh odníme také prispenia a z toho povstáva ťažkosť.

d/ Nemá sa usilovať vyhnúť tieto pokušenia ťažkými pokutami a telesným trýznením, ako to robieval, keď bol začiatočníkom. Tým totiž pokušenia skôr vzrastajú, ako čítame v životoch niektorých svätých. Ale nech sa radšej pokorne podriadi Bohu a rád nech znáša. S pokušeniami nech sa nezaobera, ale nech nimi opovrhne.

Keď toto pustí v duši korene, nastane väčšia shoda s vôľou božou ako predtým. Lebo keď sa chce sjednotiť s Bohom, musí sa uspokojiť i s tým, že pociťuje v sebe rozdvojenie, ba aby som tak povedal, výstrednosť, keďže sám od seba musí znášať takú

nepříjemnost a zahanbenie. To sa však Bohu nesmierne páči. Je to skutok, ktorý veľmi pripomína Krista, modliaceho sa v záhrade, ktorý dovolil, aby nižšia čiastka cítila ťažkosť v utrpení. Preto vravel: „Nie moja vôľa, ale Tvoja nech sa stane.“

Z tejto úplnej shody rodí sa v duši nielen jednotliva láska, ktorá ju pretvára akýmsi vznešenejším spôsobom v Boha, ale aj istá láska ku krížu, shodujúca sa s Kristovou láskou, ktorá túži splniť vôľu božiu a prijať súčasne pokušenia a utrpenia v nej zahrnuté. Keď príde duša k tejto méte, nielen že sa Bohu oddáva a zasväcuje, ale sa Mu úplne obetuje.

Šiesty stupeň.

Vypočítané ťažkosti prevyšuje nová úzkostlivosť, ktorá prenikne i do vyššej čiastky, kde sídlia čnosti a duchovný život. Duša začína preto pociťovať nedostatok rozumových osvietení, strácať predsavzatia a túžby, ako aj ochotu k dobrému, strácať udatnosť a trpezlivosť. Tam, kde hrdinsky zápasi-la, keď oplývala pobožnosťou, zdá sa byť teraz celkom vysilená a ako by nevládala obstáť. Konečne každá smet sa jej vidí brvnom. Skusuje teda zatmenie, slepotu, hustú tmú, suchotu, namrzenosť, ťažkosť, vzburu, úzkostlivosť, zahanbenie, ako aj veľkú duševnú tie-seň, takže sa jej zdá, že je naveky odbavená so svojimi dobrými predsavzatiami.

Ak sa duši v tomto položení neposkytne solídna pomoc, hrozí jej veľké nebezpečenstvo, že upadne do priveľkého zmätku, keď uvidí svoju opustenosť.

I. Duša si nesmie brať priveľmi k srdcu veci, na ktoré sme vyššie poukázali, ako keby šlo o hroznú skazu. Tiež nech sa preto priveľmi netrápi a nezarmucuje.

II. Keď bude skúmať príčiny oných zatmení, nech nepripisuje všetko svojim chybám, žeby ich chcela potom s priveľkým úsilím spoznať a prísť im na koreň.

III. Nemá sa priveľa snažiť oslobodiť sa od nich a vrátiť sa k predošlému stavu, tým že použije pre každý z nich vhodný liek, považujúc súčasné polozenie za úbohé. Pravda musí sa zas chrániť toho, aby uprostred týchto strastí odhodila vôbec všetkú starosť a nechala všetko tak. Keďže však príčina neväzí v nedostatočnej starostlivosti, nič by nespomohla zlu, ktorému by chcela pomôcť a tak by stav iba zhoršila.

IV. Pre toto sa človek obyčajne stane netrpezlivým, myslíac, že si ničím nepomáha a že sa rúti zo zlého do horšieho.

V. Stáva sa bojazlivým, úzkostlivým a hrozí mu nebezpečie, že zúfa.

A tak, keďže ide o človeka vycvičeného v predchádzajúcich stupňoch, bude užitočné, aby skúmal, či už sám, alebo s pomocou duchovného vodcu, skryté a podivuhodné tajomstvá, ktoré tu vŕžia.

1/ Nehh je presvedčený, že pravý pôvod všetkého, čo sme vyššie uviedli, je božia Prozreteľnosť, ktorá chce dušu vyskúšať a zdokonaľiť. Preto keď ju už obdarila čnosťami a zveladila jej vyššiu čiastku, odníma svoju pomoc, bez ktorej tie čnosti nemôžu pôsobiť. Preto hoci sú v duši, predsa nemajú nijakej sily, takže sa zdá, ako by tam neboly. A to je, hľa, tá tma, suchota a bieda, ktoré sme vyššie uviedli, hoci predsa všetky spomenuté čnosti a milosti v duši jestvujú.

2/ Boh v tomto prípade neodníma čnosti a dary; tie totiž zostávajú nedotknuté, ako sme povedali. Ale ani akty, ktoré z nich pochodia, čím by bola duša celkom olúpená. Treba si totiž pamätať, že v našich vnútorných a duchovných skutkoch jestvuje akt vlastný,

priamy t. j. samotné prevedenie niečoho, napr. praktické poznanie a voľba, alebo vzbudenie vôle trpieť, milovať Boha, zachovávať zdržanlivosť, čistotu, poslušnosť, neprivoliť k hriechu atď. Potom je to akt myšlienkového zacielenia čiže obrátenie pozornosti a akési posúdenie, či táto akcia má za predmet dobrý skutok. Keď hej, tak sa raduje z neho pre slávu božiu, cíti sa od neho posilnenou, a víťazom v pokušení nie bez zvláštnej duševnej spokojnosti.

Z týchto dvoch prvý je čistým aktom čnosti, druhý je ziskom, ktorý plynie pre nás, a požívanie vlastnej čnosti. Je iste celkom jasné, že akt zdržanlivosti nezáleží v tom, že sa posilňuje, že sa z neho niekto teší alebo naň myslí alebo zadosturobí sebe, ale v tom, že ho niekto chce a vykoná.

V súčasnej suchote Boh prispeje iba prvému druhu aktov. Preto sa cvičia tieto akty čnosti. Odníme však druhý, našu pozornosť, úmysel, úsudok a uspokojenie, ktoré vznikajú obyčajne po skutku. V takom prípade sa nám zdá, ako by sme nič neboli urobili, lebo miesto odňatej pozornosti nadíde tma a slepota. Miesto citového zážitku však, ktorý nás oblažoval, nastúpi suchota atď. Ako keby si nejaký lačný človek nahádzal jedlo do žalúdka bez všetkého citu a chuti, vari by vtedy nejedol? A predsa by sa mu zdalo, že nejedol nič a nemal by z takého skutku nijakej radosti, tak ako by nič nebol urobil.

3/ Keďže počítovať, čo sa deje v našom vnútri, neznamená vlastne samotnú čnosť a ani robiť podľa čnosti nezáleží v tom, ale je to skôr akési zadostučinenie pre nás, Boh, ktorý nás chce zbaviť každého nášho zisku a pôžitku ako prekážok, znemožňujúcich solídnu jednotu medzi Ním a nami, ponecháva nám teda, čo je v čnosti čisté t. j. chcieť ju a previesť ju, a odníma druhé, čo je akési

sebaláska, jemnejšia ako sa hore spomína, a akýsi pôžitok, na ktorom sa duša pásala a tým bola zdržiavaná od väčšej jednoty s Bohom. Kto toto vidí, ľahko usúdi, že nielen tu niet nijakého zla alebo hroziacej skazy, ale naopak duša sa takým božím zaobchádzaním očisťuje vo svojich čnostiach, odhodiac vlastnú výhodu a osobný zisk - najskrytejšie jedy. Okrem toho sa pozdvihuje na ohromne vynikajúce stupne a robí sa súcejšou prijať vznešenejšiu milosť, ako aj spojiť sa s Bohom užšie ako predtým.

3/ Aby duša, privedená k tomuto stavu, jasnejšie poznala to, čo sme vyššie uviedli, nech si všimne dvoch vecí.

Prvá je: Ak chce zistiť, čo je na čnosti nepoškvrnené, uvidí to vo svojich skutkoch zreteľnejšie ako kedykoľvek inokedy. Keď sa totiž niekto uprostred tých mrzutostí, zatmaní a vzbury spytuje: Či by chcel Boha uraziť? Zaiste by hneď odpovedal, že chce radšej tisíckrát podstúpiť smrť, ako spáchať čo akú malú chybu. - Či sa riadiť podľa vôle božej? Odpovie: Z celého srdca.. A: Ak niekedy, tak naďovšetko teraz. - Či chce z lásky k Nemu trpieť? Povie: Hej, túžim zomrieť na slávu Pánovu. Podobne odvetí, že si žiada napraviť svoj život, túži spoznať svoje chyby, znenávidieť sa sám sebe a milovať dokonalosť. Konečne, čo sa týka vonkajších aktov čností, v toľkých ťažkostiach neomešká vykonať v určených dobách čo najstarostlivejšie obyčajné cvičenia a dbá o presné zachovávanie svojho poriadku. Toto sú všetko nad slnko jasnejšie znaky, že nebolo zanedbané to, čo je v čnosti čisté. Ba ešte vzrástla, keďže si zachovala svoju silu, hoci by aj bola zbavená sladkosti, plynúcej z uvedomelého konania, na ktoré sa opierala.

Druhá vec je rozoznať tento stav od toho, ktorého príčinou je vlastná neďbalosť. Taký totiž zanedbá v nechuti a v zatmeniach všetky akty čností ako aj túžby po dokonalosti; alebo ak ešte nejaké v sebe cíti, tie sú bez účinkov a neuskutočnia sa. Preto opúšťa mnoho dobrých skutkov, ktoré prv robil a zjavne sa kloní k horšiemu s nemalým nebezpečím nejakého veľkého úpadku.

5/ Okrem toho, čo sme povedali, nech si uvedomí podivuhodnú vznešenosť takého položenia.

a/ Je to živé a najvernejšie nasledovanie Krista, nášho Pána, ktorý bol takto skúšaný na začiatku svojho prehorkého umučenia. „Začal sa triasť a chvieť a smútiť.“ A sám povedal: „Smutná je duša moja až na smrť.“ Dváž si tu troje.

Po prvé: Ťarcha bolesti o múk, ktoré mal podstúpiť.

Po druhé: Bolo mu odňaté spolupôsobenie udatnosti, trpezlivosti, veľkodušnosti a pod., nakoľko ide o akt pozornosti, čo sme už vysvetlili. A preto Ho zrazu ovládol strach, triaška a smútok v takej miere, že sa mu zdala neznesiteľnou i najmenšia z týchto bolestí, hoci predtým plesal už pri čírej myšlienke na ne, hovoriac: „Mám byť pokrstený krstom a ako ma to tlačí atď.“

■ Po tretie: Pritom všetkom, viac než inokedy, vydržalo jadro čností. V tých slovách totiž: „Vstaňme a poďme atď.“, badať podivuhodnú ochotu k utrpeniu, ako aj udatnosť, trpezlivosť, spojenú s veľkodušnosťou. Podľa mienky svätých Otcov náš Pán toľto opustenosťou zasiol mučeníkom a iným svätým, že oplývali vo svojich trápeniach trpezlivosťou, udatnosťou, veľkodušnosťou a inými čnosťami vo vyššom človeku. Vďaka týmto darom, plesali a tešili sa v mukách, ako čítame

v životopisoch mnohých. Keď sa teda Pánovi ľúbi odopriať duši túto pomoc a odňať ju kvôli Sebe, ako sme to vysvetlili vyššie - tak robieva totiž v tomto stave - vtedy je jasné, že ju robí účastnou omnoho väčšieho nasledovania Seba, než predtým robil. Veď túto opustenosť od Otca vytrpel i On sám.

b/ Okrem tohoto živého nasledovania Krista možno uviesť aj iné dôvody. Čím je totiž vyššia čiastka človeka ušľachtilejšia než nižšia i s telom, tým sú jej utrpenia alebo i oboch častí spolu vznešenejšie ako akékoľvek telesné mučenie bez tejto opustenosti. Okrem toho, ľahko bolo mučeníkom trpieť s touto neohrozenosťou, ktorou oplývali. Pozdávalo sa im, akoby boli medzi mužmi. Avšak v spomenutej opustenosti nelen že by sa to bolo zdalo ťažkým, ale možno aj neuskutočniteľným. Preto byť bež takej sily a stáť nebojáčne, nemôže svedčiť o ničom inom, ako o vyššej čnosti a väčšej zásluhe. Konečne skúsiť toľkú ľahkosť v utrpení alebo v konaní privádza prirodzene nebezpečenstvo pýchy. Preto bol daný sv. Pavlovi osteň tela ako ochranný prostriedok, aby ho veľkosť zjavení nevydvihla.

Ale duša, pohrižená v tomto položení do svojej ničoty, kým cíti odpor, kým sa strachuje, zarmucuje atď., je mimo nebezpečia pýchy a to je pre ňu znakom, že sa nachádza vo výbornom stave pre hlboké základy poníženia a sebgopovrhnutia. Toto, čo sme povedali, možno vytušiť i z ostňa sv. Pavla, ktorý mu bol daný ako pomôcka proti nebezpečenstvu, v ktorom väzil predtým. Poukazuje, že to bol oveľa vznešenejší stav, keď tento osteň mal, ako keď bol bez neho. Veď ten bol vlastne príčinou, odnímajúcou predošlému stavu nedokonalosť a vlievajúcou spokojnosť. Preto - aby sme všetko shrnuli - tento stav je

akási vrcholná skúška, ktorou Boh cvičí svojich vyvolených. Je živým nasledovaním Krista. Je mučeníctvom založeným na najhlbšej poníženosti, prevyšujúcim vznešenosťou telesné. Je to stav bezpečnejší ako ktorýkoľvek iný. Je záslužnejší a uspôsobňuje na prijatie viacerých milostí a darov. Je najväčším nepriateľom sebalásky, keďže odníma útechu, ktorá človekovi plynie z čnosti, čo je pravda isté vlastníenie a teda prekážka medzi Bohom a človekom.

Na shrnutie všetkého-tento stav sa rodí z väčšej shody s vôľou božou a z väčšej lásky k Bohu, kam sa nepovznesie ani jeden z horemenovaných stavov. Aby totiž človek Bohu zadosturobil, olupuje sa o toľké dobré, zdržiac si jedine podstatu čnosti a odvrhúc každú okrasu a osobnú sladkosť.

Prakticky si treba v tomto stave počínať takto:

I. Predovšetkým, keďže diabol vnucuje duši obyčajne mienku, že to vzniklo z nejakého veľkého vlastného priestupku, čo ju hrozne mučí, aby sa človek tohoto nesprávneho náhľadu zbavil, musí si čím skôr vzbudiť bolesť nad všetkými chybami a previneniami, ktoré azda popáchal, aby sa nemusel neskôr na ne rozpačtovať. Keď to urobí, v ~~total~~nom sa musí úplne spoľahnúť na Boha. Ak by však predsa ešte myslel, že súčasná duchovná suchota pochádza z chýb, nech sa úprimne zdôverí svojmu predstavenému a nech sa naňho spoľahne na základe požiadavku, potrebného nadovšetko pre tento šiesty stupeň, že totiž človek nemá rozhodovať o tom, čo cíti v sebe. Opustenosť totiž skoro celkom pozbavuje svetla, v ktorom by bolo možné uvažovať a úprimne rozhodovať o vlastnom konaní. Musí sa teda v tom čase podrobiť iným.

II. Musí sa považovať za nič. Či bude nespokojný, ak smýšľa o sebe opravdu nízko? Ba naopak, bude sa tešiť z toho, že sa s ním zachádza podľa zásluh, keď je skúšaný tmou, suchotou atp. Uzná teda, že je toho a veľa iného hodný, áno nehodný každého svetla. Bude vzdávať Bohu chválu i v odstrkovaní.

III. Hoci prirodzené hnutia netrpezlivosti sú veľké a robia človeka zroneným a zarmúteným, takže nepôsobí naň nijaká útecha, predsa nech vie a nech sa snaží nahliadnuť, že nie je bez odovzdanosti do rúk božích, ktorí sme len pred týmito vysvetlili. Tak isto ako chorý, Hoci horekuje pre nával bolesti, predsa čo do vôle vo všetkom sa podrobuje Bohu a je celkom pripravený znášať.

IV. Čo sa týka strachu a úzkostlivosti, okrem prirodzenej, ktorá nie je zlá, nesmie pripustiť iní väčšiu, ani sa s ňou nesmie v myšlienkách zaoberať, tým menej s ňou súhlasiť, ale nech sa celkom venuje cvičeniu v podriadenosti, v dôvere v Boha a v dôvernôm obcovaní s Ním atď.

V. Ak po všetkých týchto teraz objasnených prostriedkoch, v sebazriekaní a v shode s vôľou božou, keď sa nič nežiada, iba čo Boh chce, niekedy pocíti, že nechut' a zatmenie sa vzmäha, nech nezúfa ani nie je úzkoprsý. Ba nech vie, že toto Boh robieva, aby sa odplatil za podriadenosť milosťou. Preto nech sa vtedy dvojnásobne spjednocuje s Vôľou božou a nech sa uspokojí, vzdávajúc Bohu vďaky. Môže byť istý, že Boh konečne nenechá pokúšať nad sily a tiež nech vie, že sila dokonalosti nezáleží v odporovaní, keď to nie^{je} možné pre opustenosť, ale v trpezlivosti a v znášaní. A toto znamená ■■■ posilovať božské charizmy oveľa bezpečnejšie ako sú vytrženia ap. a je to nejdoko-

nalejšia láska k Bohu. Vtedy sa človek napokon oddáva nielen za obyčajnú, ale priam za zápalnú obeť.

Druhý stav.

Kto by si myslel, že v duši je ešte niečo, čoho by sa človek ■vedel zrieknuť a čo by sa mu ■mohlo odňať, zvlášť keď duša visí už len na čistom akte čnosti, keď sa zdá, že už niet v nej ničoho okrem čnosti zbavenej každého osobného záujmu? Predsa, ■ ak si dobre všimneme, že taký akt, hoci natoľko očistený, je aktom vyvoleným a aktom našej vôle, konajúcej zo svojej aktívnej moci a nariadujúcej iným schopnostiam konať akty čnosti, nemôžeme poprieť, že je tu vlastná vôľa a záujmy, hoci veľmi očistené, predsa súce na olúpenie a pod nož.

Duši, ktorá vystupuje na šiesty stupeň a nemá viac nijakej sily vzbudzovať akty iba tú, čo sme v predošlom odstavci uviedli, takej duši Boh obyčajne postupne odníme silu vzbudzovať podobné akty, a to raz jeden, raz zas druhý, kým jej všetky nevzme, výjmuč akt shody s vôľou božou. I zo skúsenosti je známe, že niekedy sa duša cíti natoľko stiesnená nechutou a trápeniami, že hoci by sa snažila, predsa nevládze vzbudiť nijaký akt, či už poďakovania, odhodlanosti, trpezlivosti alebo ktorejkoľvek inej čnosti, okrem aktu chcieť to, čo sa Bohu líbi, a zniesť i tisíc šírov pokušení akoby poranení. Celkom tak ako mučeníci, ktorí sa

nemohli ubrániť bolestiam, zapríčineným od rán na tele, ale ich znášali, sjednotiac sa s vôľou božou. Podobne pôsobia duševné strasti v duši, ktorú môžu natoľko oslabiť, že jej neostáva nijaká iná účinná schopnosť, ako chcieť všetko trpieť pre Boha a uspokojiť sa touto trpezlivosťou. Ba čo viac, tento akt shody s Bohom sa vie i povzniesť, keď totiž duša nielen neskúša alebo nenahliada, že ho vzbudzuje, ale ho ani nemôže aktívne vzbudiť. Zostáva jedine akýsi pasívny pokoj, v ktorom ako baránok pred tým, čo ho strihá, spokojne čaká a oddáva sa Bohu, aby s ňou zachádzal podľa svojho záľubenia.

Toto znamená byť zbavený každej aktívnej schopnosti. Tu Boh odníma duši svoju božskú pomoc natoľko, že ona nevládze vo svojej vyššej čiastke vykonávať nijakú činnosť, čo by bola aká svätá. Jedine čo môže je: vydržať, prijímajúc rada to, čo jej Boh soslala.

I. Na takú opustenosť má duša odpovedať uznením vlastnej ničoty, osvedčiac sa, že je ničím, že je nejbiednejšou, prvou hriešnicou, plnou nespočetných hriechov a teda nehodnou, aby sa jej udelil nejaký akt čnosti. Nech zaplesá v opovrhnutí, ktorým ju Boh zahŕňa tým, že jej upiera schopnosť, ktorou by mohla pozdvihnúť k Nemu myseľ.

II. Nech sa slobodne zriekne a zbaví každej aktívnej schopnosti a všetkých aktov čností, ktorými sa obetuje Bohu tým väčší dar, čím sú čistejšie.

III. Z tohoto nezriedka povstáva namrzenosť a súženie, väčšie ako predošlé, pre stratenú záštitu a či ochranný múr čnosti. Mimo toho v tele a v nižšej čiastke sa vzbudia nové hnutia, prudké a natoľko nesriadené, že podobných nikdy za svojho života neskúsila a jej samej sa to bude zdať peknom. V takom prípade nie je nič výhodnejšie ako ozbro-

jit' sa podrobenosťou a trpným pokojom, znášajúc to všetko z túžby zadosturobiť Bohu, ktorý tak chce. Nech však vie, že taká podriadenosť a pokoj poskytnú ohromné sily nie na konanie, ale na oddanie a prepustenie seba samého za korist' Bohu. Nie ináč ako baranček v tol'kej svojej bezmocnosti, je ku všetkému celkom shovievavý.

IV. Po takom pokoji nasleduje istá tiež trpná shoda s vôľou božou, ale od predchádzajúcej neporovnateľne väčšia. S tým ide aj akési nevysloviteľné pretvorenie v Boha a tiež trpný akt nie sebaobety, darovania seba, sebazasvätenia a venovania ako kedysi, ale väčší. Je to akoby dať sa Bohu na milosť a nemilosť.

V tomto stave treba mať na zreteli niekoľko veľmi dôležitých okolností.

Prvá je, že sa vonkajšie a záväzné skutky čnosti nikdy nestrácajú, ale sa v skutočnosti vykonávajú oveľa starostlivejšie ako predtým, keďže človekovi zostáva moc používať svoje údy na prevádzanie skutkov, ako aj moc používať svoje schopnosti na rozhovory a sledovať ich myšlienkou. Preto sa cvičí v skutkoch zdržanlivosti, trpezlivosti atď., keď musí napr. pomôcť bližnému so zvyčajnou vládnošťou atp. Aj vôli sa ponecháva vládnucia schopnosť, aby totiž mohla rozkazovať a riadiť povinné skutky. Odňatie činnej schopnosti zasiahne samotnú vôľu a rozum na vlastných vnútorných aktoch chcení, zámerov, používania, voľby, radosti, zadostučinenia a pod., ktorých je úplne zbavená.

Druhá je, že Boh neodníma darý alebo duševný ráz, ale jedine akty, odoprúc svoju pomoc a podporu. Ani toto nie vždy. Často totiž dáva duši v tomto stave možnosť pracovať aktívne, slobodne. Niekedy ju však opúšťa, a to nie podľa určitého pravidla, ale

kedy sa Jemu páči. Preto musí byť vždy ochotná dať sa olúpiť o každý akt, kedy a na ako dlho sa Bohu zapáči, majúť vždy túto podivuhodnú nestrannosť.

Tretia okolnosť je, že človek môže byť dvojakým spôsobom v pasívnom stave, keď mu bola odňatá aktívna schopnosť, ako sme hore uviedli:

1/Tým, že sa podrobí s nenútenou ochotou a čo najväčším pokojom všetkým nepríjemnostiam, trápeniam a ťažkostiam, ktoré sme pospomínali, znáša ich dobrovoľne/hoci bude cítiť, že mu idú prebodemúť dušu/jednak pre to odhodlanie, ktorým si žiada radšej tisíckrát umrieť ako Boha uraziť, jednak z potreby, ktorá ho núti vydržať pod toľkými nesriadеныmi hnutiami, ale trpieť také súženia jedine z lásky k Bohu.

2/ V takomto položení je duša naskrze obmedzená na bod, ktorí mystici nazývajú hrotom duše, lebo cíti, že je zbavená moci na konanie, oddáva a podrobuje sa Bohu s veľkou ochotou. Boh, so slobodným trpným súhlasom duše, prevádza v nej prevznešené akty poďakovania, lásky, sjednocovania, voľby čností, ale bez jej citeľnej reakcie, jedine podvolením a spoluprácou celého srdca so všetkou jeho slobodou. Keď sa to deje, rozum bez pomoci smyslov a vo vytržení nemôže uvažovať svojimi prirodzenými silami a aktívnou schopnosťou, ako robieval kedysi, ale iba prijíma nebeský lúč, ktorý ho osvecuje a dáva mu porozumieť najvyšším veciam. Toto znamená podľa mystikov pociťovať božské charizmy.

Ak Boh toto prevádza v rozume, pozdvihnutom nad všetky jeho sily, tým skôr to môže uskutočniť vo vôli, ak sa ona pripraví o všetkú aktívnu silu.

Keď to Boh v nej robí, pozdvihujú ju do akejsi praktickej a ohromne činnej extázy,

deje sa to v celej plnosti Jeho vôle. To znamená pociťovať božské charizmy akýmsi vyšším spôsobom. Rozumové extázy sú totiž nebezpečné i zriedkavé a zapríčiňujú veľké pokušenie sebeckej zvedavosti. Tu sa však vyzlieka zo seba, uponižuje a celkom bezpečne sa podrobuje Bohu. Pre takúto extázu je každý schopný; ona ďaleko prevyšuje každú extázu rozumu; ona konečne robí dušu Bohu veľmi milou.

Tretí stav.

Napokon odníma pán nielen aktívnu schopnosť, ale aj pasívnu, ktorú sme len teraz vysvetľovali, takže duša, zbavená úplne všetkého, stáva sa celkom bezmocnou vo všetkom a na všetko. Zostáva jej jedine: neodporovať, nestávať sa proti, ale nechať sa naskrze olúpiť. Aby sme lepšie porozumeli tomuto poslednému a nad všetky vznešenému stavu, pozorujme, že sloboda, ktorou vládne vôľa je tak veľká, že sa môže i odrieknuť každého svojho chcenia a všetkej svojej voľnosti a úplne sa jej zbaviť, ako by jej ani nemala. A môže to urobiť dobrovoľne a slobodne. Keď teda robí také odriekanie, vôľa prestáva byť vôľou, zrieka sa všetkého svojho práva a úplne sa podrobuje rozhodnutiu cudzej vôle. Sv. Pavlín sa predal za otroka, aby oslobodil spoluobčana - to isté môže vykonať duša so svojím vnútorným slobodným úsudkom.

Vtedy teda berie Boh odnímaním aktívny i pasívny i akýkoľvek akt, ako by duša nemala byť prítomná. Ak vôľa tomuto neodpo-

ruje, ba dokonalou oddanosťou napomáha také olúpenie, prestáva byť prakticky vôľou t. j. čokoľvek ako vôľa koná alebo rozkazuje, to nechce a nerobí preto, že to chce sama, hoci ako by bola sjednotená s vôľou božou, ale vzdajúc sa naskrze všetkého tohoto práva, robí to jedine vo vedomí, že to tak vôľa božia chce mať a že je to vôľa božia bezprostredne bez každej spoluúčasti, postaviac namiesto svojej vôľu božiu. Podobne by to bolo napr. v nejakom veľmi bohatom paláci, keby majiteľ voviedol dŕn priateľa ako neobmedzeného pána a sám by odstúpil. V paláci by šlo všetko riadnym tokom ako predtým, ale na rozkaz priateľov a nie vlastného majiteľa.

Tak isto si vôľa úplne odumiera, i čo do aktívnej i čo do pasívnej schopnosti, hoci ako by bola čistá a svätá. Ani viac nechce pracovať preto, že sama chce, i keby nič iného nechcela ako čo Boh chce. A vychádza sama zo seba, naskrze sa zriekajúc takého zadostučinenia. Hoci sa však v nej deje všetko ako predtým, predsa deje sa to preto, že to Boh chce a nariaďuje a tak, ako to chce a nariaďuje. Duša nepridáva nič zo svojho, ponechajúc prvotnú a bezprostrednú vládu nad celým telom, dušou i svojimi skutkami božej Lúbsti, ako by bola už naozaj bez vôle.

Tak uspôsobenej duši i vôli odníma Boh konečne každý akt. I keď jej sem-tam dovolí vzbudzovať podobné akty, prirúšťa to preto, aby chcela a konala nie pre vlastnú záľubu, ale pretože vidí, že Boh chce, aby sa tak stalo.

V takejto opustenosti sa Kristus sjednotil s Bohom v záhrade, keď povedal: „Nie moja vôľa, ale tvoja nech sa stane.“ Ako by hovoril: „Moja vôľa chcela trpieť na kríži ako shodná s tebou, Otče večný, rovnako čistá a

svätá. Ja sa jej predsa zriekam a nechcem umučenie, ktoré mám podstúpiť, pretože to chce moja vôľa, hoci najsvätejšia, ale iba preto, že to chce tvoja vôľa. Svojej sa na-
skrže zriekam." A tak vôľa prestala byť vôľou, preto totiž povedal: „Nie moja vôľa, ale tvoja nech sa stane" t. j. moja vôľa nech nie je mojou, aby dala miesto tvojej.

Uznanie vlastnej ničoty, odosobnenie a odnímanie so strany božej žiaria tu opravdu v dokonalom stupni. Shody s vôľou božou tu niet, ale čosi vznešenejšieho. Vôľa sa totiž takým odrieknutím pripútava k Bohu, je Bohom pohltená, vnára sa do Neho a v Ňom vonkoncom stratená zostáva vrcholne pretvorená na vôľu božiu pre úplne stotožnenie s ňou a v nej, a to skutočne a prakticky, ako sme to už rozviedli.

~~~~~